

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

32 de Legatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

tacite vel per verba, ut totam hereditatem grauatus restituat, l. qui totam, eod. P. Hodie t̄troque modo potest, atq; de expressa iam consensum in eo omnium video. De tacita lis adhuc pendet, & iudicia varia ea de re lata sunt. Plures enim negant, non nisi expresse prohiberi posse, Paul. Castr. qui eius sententia alios refert, in Auth. sed cum testator, C. ad l. Falc. Fel. in c. auditis, de prescr. Sanior tamen contraria vis est sententia. Et Fernandus quidem, in 4. prefat. ad l. in quartam, nu. 11. ad l. Falcid. præceptor alias meus, posse tacite prohiberi quartam per has clausulas tradit, omnem hereditatem restituas, tota hereditas restituatur: bona omnia, vniuersum patrimonium totum. Et quicquid omnia & quacumq; & c. per glo. in l. decem, de fideic. liber. quam Bar. probat. in l. Centurio, 27. de vulga. Placito supremæ curiæ Parisi. tam etiam inuenio decisum, apud Pap. lib. 20. rhaps. arrest. tit. 3. arrest. 19. per ea quæ expresse notantur in l. 1. §. inde Neratius, & l. Marcell. P. Eadem concludit Iulius Clarus, ubi supra q. 62. num. 4. ex his verbis, volo omnia & singula bona peruenire ad talem, continere prohibitionem detractionis Trebellianicæ, & Falcidiæ. Item in illa, volo pleno iure bona peruenire. Idiplum iudicatum testatur Guid. i. Papæ decis. 537. ubi contra. refert ratio. Et cons. 122. incip. Ioan. Molarij, num. 5. Num autem idiplum contineat clausula, sine aliena diminutione, vide Phil. ppura Corneam, consilio 187. incip. Trita & vulgata, 1. & 2. colum. in 1. colum. §. Nono t̄ non trahit heres grauatus Trebellianicam, si institutus sit gratia eius cui debet restituere, ut notat Bal. in l. post mortem, C. de fideicom. 4. colum. vers. vnum est valde notandum, & in l. iubemus, col. ver. quarto quaritur, ad Trebell. C. Cyn. in additio. in 17. fideicommissio. §. cum Polidius, de vsur. in P. §. Huc t̄ pertinet & 10. ut si filius alicuius institutus sit, & pater eius rogatus sit hereditatem ei filio restituere, pater non possit detrahere quartam hanc. l. cum filio, 11. de lega. 1. quamuis reliqua, quæ Trebelliani Senatufconsulti sunt, in eo fideicommissio locum habeant, l. 1. §. si filio, ad 18. Trebellia. P. Detrahet t̄ tamen, si ipse pater rogatus & institutus sit, Bar. in l. cogi, ver. si pater, nu. 1. eod. & in l. 1. nu. 2. eod. Undecimo, generaliter in omnibus testamētis, in quibus cessat Falcidia, cessat Trebellianica, idem in l. Marcellus, nu. 3. eod. & ibidem Ias. num. 10. 12. Ex hereditate, quam testator tenebatur al. cui reddere, heres grauatus de restituendo, non detrahit Trebellianicam, dicit. l. 19. cogi. 16. §. sed & si miles, & ibi Bar. Hinc t̄ etiam nota singulare, quod si gradus fideicommissi facti sunt plures, puta institutus grauatus est restituere Sempronio, & Sempronius post mortē suam Caio, Caius post mortem Antonio, institutus primus quartam Trebellianicam capiet, l. 1. §. inde Neratius, ad Trebell. vide Bal. in l. cum virum, 3. col. vers. quero an substitutus, de fideicommiss. C. Ang. ad §. si vero expressum de here. & Falc. non lequentes Sempronius restituendo Caio, nec Caius restituendo Antonio: ne per Trebellianicarum t̄ detractiones, hereditas nulla fiat. Nisi forsitan fideicommissarius ex persona instituti retineat, puta, si cum posset retinere institutus, gratiam quartæ fecit substituto, nec detrahit, sed totum restituit: nam tunc fideicommissarius restituens al. hoc nomine retinebit, d. l. cogi, ad Trebell. Item si coegit heredem ad retinēdum eius præmium accipit, cum suo periculo adita sit, d. l. Marcellus, §. quod autem, eod. gl. in d. §. inde Neratius. His t̄ & aliis quibusdam modis igitur, tolli poterit ex integro Trebellianica hereditas, vel pro maiori parte. Sed & vltra minui ex aliis quibusdā causis, si ea detrahat, receptam est. Minuitur enim interdum, vel auctoritate testatoris, quādo, ut diximus, testator voluit esse contentum heredem certa re pro Trebellianica: vel auctoritate legis, quando detractionis tempore minus quam deberet accipit, dum in eam al. imputantur ab instituto percepta, vel deperdita, vel alienata, l. 3. §. rei qua. ad Trebellia. P. Exceptis quæ perierint ex hereditate sine culpa & dolo instituti, quæ prius deducuntur, quam in eam ratio Trebellianicæ: quia ea non tenentur in quartam Trebellianicam vel Falcidiam heres imputare, l. mulier qua. duobus, §. sed enim, eod. Quæ admodum nec ea, quæ ex contractu inter viuos a testatore quæ sita sunt, l. pater filiam, 14. ad leg. Falc. P. Cessat enim ratio Trebellianicæ, quæ est, eam dari ut illiciatum ad adeundum heres. Quod autem ex cōtractu possidetur, aliam habet causam: nisi & ea ratione dari in contractu dictum sit, ut in Trebellianicam vel Falcidiam imputerent, l. cum quo, §. final. eod. l. 22. etiam, §. sed & si non mortis causa, de bon. liberi. Ita que iura feudalia, emphyteutica, & quæ ex pactis matrimonialibus maiorum heredi competunt, non imputabuntur in quartam Trebellianicam, ut aiunt Paul. & Alex. ad. in l. si patroni, ad Senatufconsultum Trebellianum, nisi ut proxime dictum est, tempore acquisitionis id cautum esset, ut imputarentur, in d. l. cum quo, §. 1. & d. l.

etiam, §. sed & si, vel velit tempore institutionis testator expresse ea imputari & compensari: ut & in Falcidia receptum est. l. si debitor, 12. ad legem Falc. P. Qui potuit enim prohibere integram, potuit & legem pro parte dare imputationi. Et in t̄ summa, ea solummodo, quæ grauatus iure hereditario percipit, computare debet in ratione Trebellianicæ, l. in quartam, 90. ubi e. exempla sequentia eod. filium quem habentem, C. famul. evcise. l. quod sit aut liber, de mor. cau. donatio. siue legatum siue fideicommissum percipere, siue deducere, vel retinere iustus est, & pecunia qua accepta restituere iubetur, & quod implendæ conditionis gratia edatur. Quando autem partem acceptam a coherede imputet, vel non, iam tractatum inuenies, in gloss. l. in quartam, in ver. a coherede, ad legem Falcidiam, P. Sed t̄ de fructibus queritur, num si heres ante restitutionem perciperet fructus, qui ad quartam ascendant, num imputantur. Pro cuius solutione hic repetenda veniunt, quæ diximus in quæstione, num fructus percepti ex fideicommissaria hereditate restituendi sint substituto. Et proinde resoluo, si pure iniunctum sit fideicommissum, & in mora sit petendi substitutus, non imputabuntur in quartam, l. mulier, §. si heres, ad Trebellian. quia ex negligentia fideicommissarii non iudicio defuncti percepti sunt. Quod si in diem, vel sub conditione fideicommissum relictum sit, fructus medio tempore perceptos sibi in quartam, & quartæ fructus imputat: eos enim ex iudicio defuncti percipisse videtur, l. filiusfamilias, ad legem Falcid. P. In fideicommissariam, ad Trebellian. P. l. cum pater, §. Titio, de legatis 1. Exceptis liberis grauatis, qui perceptos fructus non imputant, l. iubemus, C. ad Trebell. neque nepotes, d. l. iubemus, §. illud, vel pronepotes, nec alii descendentes, Bar. in d. l. iubemus. Verumtamen extraneus non computabit fructus perceptos ex quarta sibi retinenda, sed sibi retinet præcipuos, dicit l. in fideicommissariam. Si quidem t̄ forma communis substitutalis omnium quartarum est, ut detrahanter, & in proprietate fructus non imputant, non in nuda proprietate, ut videbis tractatum in §. prohibemus, vers. non licebit, ad verbum relinquat, de trien. & sem. in Auth.

Finis t̄ Trebellianicæ deductionis est, cum relatione approbationis fideicommissi similis. Ratio quoque eius, & prohibitionis causa & imputationis, a voluntate pendet testatoris, quam sequendam omnibus voluntatibus sæpius monuimus. Possent hic addere pleraque alia subtilia, sed ea potius relinquenda sunt scholis, quam digna sint volumine de rebus vtilibus & grauisimis instituto. Quare hæcenus etiam sufficenter dictum puto, de institutionum generalium seu vniuersalium formulis, gradibus illarum, quæ per substitutiones annectuntur. Nunc dicendum nobis est, de alia institutione particulari, quæ etiam in testamentis fieri solet, de legatis videlicet.

De Legatis, Cap. 32.

Lib. 2. Instit. tit. 20. lib. 30. 31. 32. P. tit. 1. lib. 6. C. tit. 37.

1. Legare quid in genere, & in specie: & legatus unde dicitur.
2. Prælegatum quid, & quando illud retinet heres repudiando hereditatem.
3. Legatum quid, diuisio, & formula antiquæ, & 4.
5. Legatum per vindicationem, per damnationem, per sinendi modum, per præceptionem vltimæ qualis, & nu. 6. 7. §.
9. Legata ad vnum genus redacta.
10. Legari quæ possunt, & seq.
11. Instrumenta plurium rerum indicata: & penus quid continet,
12. Supellex quid.
13. Vnus fructus omnium bonorum legatus uxori quid contineat.
14. De legatis 1. 2. 3. tituli quid contineant in summa.
15. Legatum fructuum nasciturorum quomodo purum & conditionale est, & transmissibile.
16. Legari quæ sunt in commercio hominum permissio, & illa ut intelligantur.
17. Aliena res legata quando ab herede dari, vel eius afirmatio debet.
18. Emptionis nomine pro legata re, quando heres legatarius tenetur.
19. Legatum eius quod testator dicit se habere & non reperitur, inutile est.
20. Monumenta legari nequeunt, sed ius inferendi mortuum.
21. Legatum nõ valet eius, quod quis legatario tenebatur restituere.
22. Sua res quando domino legari vel donari potest.

- 23 Legatum summe legatario debita, quando compensandi causa facium videatur.
- 24 Legatum inutile pluribus modis est. Utile quod.
- 25 In gymnicum certamen legatum Viennensibus improbatum.
- 26 Dombus coniuncta legari nequeunt.
- 27 Legare, aut fideicommittere quis possit.
- 28 Legatum propria auctoritate nec sibi nec alii nemo utiliter scribit.
- 29 Lycurgi lex de non donando, nisi testamento abrogata.
- 30 Legare potest qui potest testamentum condere, etiam ab intestato & codicillis.
- 31 Legata debentur & fideicommissa ex testamento irrita ratione exheredationis vel prateritionis.
- 32 Funda an legari possint.
- 33 Testamenti protinus invalidi legata non debentur.
- 34 Legatum a coacta voluntate testatoris factum non debetur.
- 35 Legandi formula iuris, remissive.
- 36 Legatum purum, & presens quid.
- 37 Conditio de presenti, de praterito, & de futuro quid operetur. Et de futuro conditio qualis sit, de q. potestativa, casualis, & mixta conditionis natura nu. 38. 39. 40. 41. 42. 43.
- 44 Conditiones possibiles plures coniunctis vel disiunctis imposita, quomodo implenda.
- 45 Conditionis implende ius non transit ad heredes.
- 46 Conditiones facti res, ut deur, fiat, contingat: & contra, ne deur, ne fiat, ne contingat, eo.
- 47 Conditiones quomodo impossibiles iure & facto, & num per impossibiles veniunt relictum & 47.
- 48 Legatum in diem certum vel incertum relinquunt, & de utriusq. natura, & seq. 49.
- 49 Dixi quis lactis dicitur, & quis artificialis & naturalis.
- 50 Modus in ultimis voluntatibus quid, & quomodo a causa & conditione differat.
- 51 Causa facti quando vitiet legatum, cum distinctione causae impulsiva & finalis, & nu. 54.
- 52 Conditiones & demonstrationis differentia.
- 53 Legata fideicommissis exequata esse quomodo intelligatur.
- 54 Fideicommissum particulare & legatum in quibus differant, a fideicommissis universalibus.
- 55 Falcidia & Trebellianica differentia.
- 56 Ordo scripturae in testamento, institutionis & legatorum non inspicitur.
- 57 Legatum pluribus coniunctis & disiunctis sit.
- 58 Electio, vel optio legari ad quem pertinet.

Legati nomen generale est, ex significatione una ad plura relatum, videtur enim legare idem esse quod eligere, mandare, decernere. Vnde apud Vatronem 4. de ling. Latin. Legati, qui lecti publice, quorum opera consilios, videntur. Sic lege 12. tab. legatum, voluntatis electio cuiuscuq. generis dicebatur, siue institutionis generalis, siue singularis, teste Pomponio. Verbis, inquit, l. verbis duodecim tabularum, 12. de ver. sig. & disponat. de nupt. in Authen. 12. tab. his, uti quisq. legasset, sua rei ita sui esto. latissima potestas tributa videtur. Et heredem instituendi, & legata & libertates dandi, iurorq. constituendi, sed interpretatione coangustatum est, vel legum auctoritate, vel iura consuetudinum. L. ius lib. 1. de ad. 1. Numitori gentis Syluiae regnum legat. Ita generali appellatione legati venit fideicommissum, & donatio causa mortis, l. & fideicommissum, §. de leg. 3. Hodie tamen, nomen ad singularia relicta vltima voluntate, vt plerumque pertinet. Neq. dicuntur iuris scilicet vniuersalis successores legatarii vel fideicommissarii, sed rerum particularium, §. sed legatarius, de test. ord. apud Iustin. ¶ Interdum praelegatum, idem est quod legatum, vt notat gl. rubricata in tit. de dote praereg. P. & alii. Ioan. And. in c. 3. de consuet. Et facit l. vir v. furas, de don. int. vir. & v. x. Proprie tamen praelegatum, id est quod heredibus vltra & praeter portionem hereditatis legatur, id quod habet praecipuum, & quod coheredibus non communicatur, quod etiam repudiando hereditatem possunt retinere, si de contraria voluntate testatoris non constat, vel nisi ea mente praelegauit testator, vt eo praelegato institutus institutus hereditatis partem agnosceret, vt Papinianus vtrumque respondit, l. filio patris, 89. Et Marcell. in l. sed si non, 90. rurs. Pavin. in l. quid ergo, 92. de leg. 1. Et proinde singulari iure, heres vulgari substitutione facta, vel fideicommissio gratuita, restituendo fideicommissum retinet praecipuum praelegatum, nisi iusserit & illud defunctus restitui, l.

cum responsio, 12. de legat. l. 3. §. quidam liberis suis, & ibi Barro. ad Trebell. P. Et si Falcidia locus sit, praelegata accipiet, antequam legis Falcidia inaeur ratio, l. quod de bonis, §. per. ad l. Falc. P. ¶ Legatum ¶ definitur, vt sit delibatio hereditatis, l. legatum est, de leg. 3. Sed latius, vt sit donatio quaedam a defuncto relicta, ab herede praestanda, §. legatum, de legat. apud Iustin. l. legatum, 30. de legat. 2. ¶ Diuisio ¶ legatorum olim fiebat per quatuor legadi genera, per vindicationem, damnationem, finendi modum, per praepceptionem, §. sed olim quidem, de lega. apud Iustin. quae differrebant inter se materia, forma, & effectu, vt explicat quidam libelli, qui nomine institutionum Caii, Caius lib. post. instit. tit. 6. de legat. & titulorum Vlp. in tit. tit. 24. ante sententiam Iulii Pauli lib. 3. senten. c. 8. inscribuntur vel honorantur. Sed aperte Theophilus in §. 2. de lega. in suis Instit. Vbi per vindicationem verba legatorum fuisse refert, do illi solidos centum. Vlpianus vbi supra, si Vlpiani quidem sint tituli, addit eius generis vindicationis familia verba, do, lego, capito, sumito, habeto.

¶ Porro, ¶ inquit Theophilus, vindicatio haec dominum faciebat legatarium, simul atque heres adisset, ita vt aduersus quemuis actione in rem vti posset. Vindicare enim est per actionem in rem auferre. Per damnationem sic fiebat legatum, ait Theophilus, Damno te heres, illi dare solidos centum. ¶ Addit ¶ Vlpianus, heres meus damnas esto dare, dato, facio: heredem meum, dare iubeo. Naicebatur, inquit Theophilus, hinc actio contra heredem in personam, quae dicitur ex testamento. ¶ Sinendi ¶ modo relinquebatur legatum, sic, Damno te heres, vt illi permittas illam rem, accipere. Et hinc idem actio ex testamento competeat. Similes formulae, Heres meus damnas esto, sinere Lucium Titium sumere illam rem, sibiq. habere. ¶ Praepceptionis ¶ verba sunt, Praecipuam, ille ex parte heres rem illam accipito. Lucius Titius illam rem praecipito. Exigebatur autem quod per praepceptionem relictum erat, iudicio familiae circueunda.

¶ Et haec ¶ quidem olim, sed postea Constantinus, Constantinus, & Constantus CCC. sustulerunt ex legatis veterum formularum, l. in legatis, 21. de lega. C. §. sed olim, eo. tit. apud Iustin. Iustinianus dehinc penitus id perfecit, l. 1. & 2. C. comm. de legat. Et legatorum genera ad vnam reduxit naturam & substantiam, quibuscuque olim perficerentur modis, & verbis, §. nostra autem constitutio, de leg. l. 1. C. com. de legat.

¶ Legatum ¶ & praelegatum res singulares, indiuidua, corpus, & quid vniuersum, & per se, & cum adiunctis: vt grex, quo nomine & oues adiunctae post testamentum debentur, §. si grex, de lega. l. si grex, 21. & seq. de lega. 1. Na vniuersitates augentur & minuuntur, vt que dum dies legati cedat, hoc est, donec debeantur, l. denique, §. si de pet. leg. P. vt & transferri possunt ad heredes, l. 3. quae, dies lega. ced. C. Exemplum quae explicatur in peculio legato, apud Iustinian. in §. si peculium, de leg. tot. tit. de pecul. legat. P. quod vniuersitatem facit, glo. in l. quod dicitur, ad ver. sed doto, de impen. in reb. dot. fac. l. am l. 3. nu. 10. de eden. Consideramus & in ancillis legatis partus, qui legato cedunt, §. si quis ancillas, de lega. Legatur fundus instructus, & sine instrumento, toto tit. de sum. instrum. ¶ Instrumenta quae separatim alicuius loci vel artificii quo, legato plura continentur secundum legum tractationem, quae ea indicant: vt quae instrumenta tabernae, l. tabernam, 7. & l. taberna, 13. eo. fundi, l. instrumenta, 8. & seq. 4. & l. l. i. §. sua. l. pictoris, §. instrumenta, 2. eod. cauponae & balnei, l. taberna, 13. & 2. seq. eod. villae & vineae, l. villa, 16. eo. pictoris, l. pictoris, 17. eo. lanionis, l. cum de lanionis, 18. eo. Legatur & penus, quae plura continet ad vitam necessaria, & alimenta, explicata luculeter in l. 3. de penul. legat. P. & a Gellio lib. 4. c. 1. Legatur & alimenta, tit. de alim. & ciba. leg. P. ¶ Supellectilis ¶ nomine, omne domesticum instrumentum patrifam. quod nec argeto aurove factu, nec vestimenta numeratur, res mobiles non animales, & quae explicantur in l. 1. 2. 3. de supell. lega. P. cum legibus aliis eius tituli. Item alia, aurum, argentum, mundus mullebris, vestis ornamentum, vnguetum, statuae, quae plura sub se eiusdem speciei & generis continent, vt docet tot. tit. de aur. & arg. lega. & c. P. Debitoribus legatur debita, tit. de lib. legat. P.

¶ Est ¶ & legatum vniuersum omnium bonorum, quod fieri solet vxoribus relictis, vel institutis post mortem eius filiis: de quo vide Bened. ad ca. Raynutius, ad ver. reliquit, nu. 7. 8. 9. de testam. vbi quid eo legato contineatur, ostenditur, & apud Guid. Pap. q. 54. n. 4. ¶ Totus ¶ liber de leg. 1. de reb. tradit, de leg. 1. de personis, de legat. 3. de verborum explicatione, quae in legatis exiguntur. Longiores sane, quam Enchiridio contineri possunt: ideo tantum ex his adferemus pauca.

- 15 ¶ Legatum fieri potest de rebus, quæ in rerum natura non sunt, sed tamen sperantur futura, quale fructus ex fundo nascitur, §. *an quog. res. de lega.* Et hoc legatum, quod pertinet ad transmissionem, non conditionale, sed purum est, *Papin. l. conditiones, 68. de condit. & demonstr. ratione vero præstationis, conditionale, ut si nihil natum sit, nihil debeatur, l. quod in rerum natura, 4. de lega. 1. L. i. i. 17. de leg. 2. l. in fin. de condit. & demonstr. P. l. inter dum, 73. de verb. oblig. l. amio, 8. de contrab. emi. P. ¶ Legari ¶ & possunt tam corporalia, quam incorporalia, dummodo possint esse in commercio hominum, quæ legi non prohibeatur, veluti iura, seruitutes, actiones, *Africa. in l. cetera, 43. de lega. 1. §. tam autem, de leg. apud Iust. in. ut. de seru. l. 1. & de usu & usufruct. legat. P.* Quæ extra commercium hominum sunt, legatis non dantur, *l. idem Iulianus, 41. §. si de lega. 1. alias §. legis, apud Iulianum, §. & si ratio res sit, de legat. apud Iust. nec contractibus transferuntur, l. inter stipulans, §. sacram rem, de verb. obligat.* Si tamen rerum hominum commercium recipiatur, quamquam illæ in commercio heredis non sint, nihilominus debeatur legatæ, veluti si res aliena legetur, & ita in commercio heredis non sit, si ea redimi non possit, dabitur legatario æstimatione, *l. sed si res aliena, 42. cum similit. ibi nota. de leg. 1. arg. l. mutuum in re, de verb. oblig.* ¶ Legatur ¶ & factum, ut si heres damnatur, vel ei iubeat testator vendere cuiquam rem iusto pretio, vel certo *l. si fideiusor, §. fin. & l. et si equo pretio, de leg. 1.* Res suas & heredis testator legare potest, §. *non solum, de legat.* nec interest sua vel heredis putauerit, §. *si quis rem suam eod. l. unum ex familia, §. si rem suam, de leg. §. potest, de sing. reb. per fideicom. relit.* Quia heres & testator videtur vnum esse patrimonium, *l. debitori, de pact. C. l. sed si plures, §. filio impuberi, de vulg.* Item, quia heres ad eundem videtur conditionem imposita & onus agnoscere, & cum defuncto quasi contrahere, *l. apud Iulianum, §. fin. & l. leg. ex qui. causis in possess. eat. P. §. heres quoque, de oblig. que ex qua. const. nascit.* Verumta nē, si res sit communis testatori cum herede, non cōsequitur in dubio voluisse testator partem heredis, sed suam legasse, *l. alimenta, §. fin. de alimen. & l. leg. l. 5. §. fin. de leg. 1. qui concubinam §. qui fundum, de leg. 3.* ut si rem, in qua vsum fructum habet, leget, ius suum tantum cōsetur legasse. Et ideo nihil legasse videtur iure suo morte extincto, *l. vxor, 20. de leg. C.* Potest & testator rem alienam, & alterius quā heredis, legare, & valet legatum, sed cum distinctio: ut si sciens pradenq; testator rem alienam legauerit, heres teneatur eam redimere: vel si dominus eam non lucrifaciat abdicare, æstimationem legatario dare. ¶ Si vero ¶ cum sua m. pararet, aliena legauerit, non teneatur illam redimere, nec dare æstimationem: nisi coniunctæ personæ legetur, §. *non solum, de leg. & nisi aliqua ecclesie, alteri ecclesie testator legauerit, propter personarum legatariorum statum, iuxta c. filius, ca. 5. de testa. apud Gregor. num. iure pontificis res aliena legari possit, vide 74. ad l. cum alienam, num. 11. C. de legat.* Quia distinctione recte intelligitur, quando heres de euctione legati tenetur, ex responso Vlpiani in l. si domus, 74. §. de euctione, de legat. 1. Existimo autem Papiniani responsum, in l. cum patet, 79. §. euidis prædiis, de lega. 2. emendatum esse per postremam partem l. cum rē alienam, C. de leg. dum inibi dicitur, filio relicto m. prælegatum non euinci, nisi pater rem alienam legauerit ut suam. Alioquin extra dubium est in genere vel in specie legatū, veluti si seruus legatus est, & postea in diuiduo seruum vel aliam rem soluat heres, qui quæve euincantur, de euctione teneri heredem, *l. qui concubinam, 29. §. si heres tibi, de legat. 3.* ¶ Si tamen ¶ res legetur, quam dicit testator se habere, & in hereditate non inueniatur, inutile est legatum, *l. si in legatu n. sit, 68. l. si quis legauerit, 75. de legat. 1. & magis derogatum est, quam vtile, l. si domus, 74. eod. si dolo malo heredis factum non sit, ut illa non inueniatur, in l. cum ista legatur, 33. de legat. 2.* Item, si mihi quod Titius debet fuerit legatum, nec Titius debeat, sciendum est nullum esse legatum: quia si debitor esset, actiones aduersus eum heres mihi duntaxat præstare cogeretur, *l. si sit legatum, 38. §. 1. de legat. 1.* Quod si debitum quippiam fuisset tempore testamenti, sed testator viuus exegisset, extingueretur quoque legatum, *l. fideicommissa, §. si rem, de legat. 3.* Similiter si quis legauit quinque vel alia, quæ in arca habebat, & nihil in arca repertum sit, sine culpa heredis legatum inutile est, *l. si seruus legatus, 112. §. qui quinque, de legat. 2.* V. & Martianus respondit in alia specie, *l. heres testatoris, 5. de legat. 3.* heres testatoris legata, qua in profundo esse dicitur, quandoquaque apparuerit, præstat, non autem antea.*
- 16 ¶ Monumenta ¶ porro legari non posse, manifestum est, ius autem mortuum inferendi legare nemo prohibetur, *l. monumenta,*

14. de leg. C. ¶ Neque ¶ ea quæ quis non habet, legantur ab inop. l. si vniuersa, 15. eod. Item quia legatum dicitur in definitione sua donatio, liquet non posse dici legatum relicto, quod alioquin testator tenebatur legatario restituere, vel reliquere, *leg. si quando, de legat. 1.* nemo enim in necessitatibus liberalis existit, *rem legatam, de adm. lega. ¶* Nec proprie res dominis earum relinquitur, vel legari dicuntur, *l. proprias tuas res, C. de leg. §. sed & si res, eod. apud Iustinian.* nisi conditio aliqua adiciatur, quæ suspendat tempus, quo fieri possit, ut res domini esse desinat ante eius implementum, *Paul. l. meares, 97. de cond. & demonstra. P. l. nemo, rem suam, de verbo obligat. P.* Quod enim meum, amplius meum fieri non potest, §. *si inique discretis, de action.* Quia ex pluribus causis dominium queri non potest, *l. 3. ex pluribus, de acquir. possess. Si igitur aliqua causa sit, propter quam quod legatum dominis præstari adhuc non deberet, vel si exceptio aliqua esset contra petentem, recte ea ratione ius quod non habet dominus, domino relinquitur, *l. si creditori meo, 28. de legat. 1.* non aliter, *l. si autem, 29. co. l. Mensur fundum, & l. domum ex familia, 69. de leg. 2. cum similit.* Ad nota tamen distinctio in domo, §. si res aliena, de legat. ¶ ¶ Quare notabile illud est, quod institutio, seu legatum factum ei, cui restitueret aliqui tenebatur testator, cōsetur animo compensandi factum, si tantum legatum sit quanti est debitum, *l. si cum doctem, 23. §. fin. pater filia, sol. matrim. in P. vide l. 1. §. si de do. proleg. P.* alioquin inutile legatum est factum creditori, si nihil tam plus sit in legato, quam in credito, §. *ex contrario, de legat.* ¶ ¶ Int ¶ autem pluribus modis legata inutilia ex parte rerum & personarum, & modolegandi, si deficiat legatum ex persona legantis, ut si non possit testari, puta si seruus, 2. Ex parte rerum, si res legari non possit, 3. Si incapax persona cui legatur, & c. quæ persequi longum & fastidiosum esset: vitia tamen dices, quæ aliqua lege reprobata non inuenies. Improbatur vero expresse ambitiosa & inhonesta, contra bonos mores mandata, *l. si quis inquit nos, 105. §. si. & l. turpia, 57. de leg. 1. quidam, de condit. inst. l. 1. de his que fuer. nom. C. l. generaliter, de verb. oblig. P.* Neque illud legatum approbatum, quo Ruscus Cepio testamento cauerat, ut certa summa Senatoribus curiam ingreditibus viritum ab herede daretur: quia ambitiosum nec honestum nec tutum, ut vnus loeples priuatus, de tanto ordine ciuium benemeritis videatur, ut referi Suetonius in Domit. c. 9. Ita ambitiosa decreta rescindi debere etiā ordinem, respondit Vlpianus in *l. ambitiosa, 4. de decret. ab ord. fact. P. ubi similes puleros citatos tex. ag. vide.**

¶ Sufficit ¶ legatum factum Viennensibus in ludum Gymnasium Trebonius Rufinus, in suo duntaxat: quod & approbavit Imperator Traianus: ne per hoc impudicum & nudum certamen, propter otium & voluptatem Viennensium mores inficerentur, ut ait C. Plinius lib. 4. *Epistol.* ¶ Legari ¶ & verat Senatufconsultum res, quæ subtrahunt ædificiis, deturpant aspectum ciuitatis, *Africa. in l. cetera, 43. §. item quari, §. sed & si quis, de leg. 1.* Pertinet enim ad decus vrbis ædificia non derelinqui, *l. prator ait, 20. §. hoc interdicitum de nou. oper. nuntiat. P.* cum deformentur vrbes ruinis, *l. fin. ne quid in loco pub. P. Exstat & editum de ædificiis priuatis hac de re, lib. 8. C. ut l. 10 in l. 2.* Ita nec legari, nec fideicommitteri posse ædes detruendas, tradit Martianus in *l. siue familias, 117. §. ades, de leg. 1.* ¶ Legari ¶ vel fideicommitteri tantum ab eo potest, qui testamentum condere potest, in *l. 2. eod. l. 1. de leg. 3. l. ex testamento, C. de fideicom. ut in l. 2. de lega. 1.* Et ideo in finitione additum est, legatum esse d. nationem a defuncto factam, §. *legatum, de leg.* Et repellitur exceptio doli, qui agit vel heres vel legatarius, si non habeat voluntatem testatoris, *l. p. in l. apud Celsum, 4. de dol. mal. excep. A defuncto porro dicitur relicta donatio legati, quod non nisi morte legatæ, ut vltimæ voluntatis testamentaria, firmentur, cum *Marius de celebr. missa, l. si quis, in principio, de leg. 1. l. 4. de adm. lega. P. l. cum hic status, §. oratio, de donat. inter vir. & vxor. P.* Et ante mortem adimi, transferri, angere, minuere legata & fideicommissa possunt, *l. 3. §. non solum, & l. sicut adimi, 5. & l. translatio legati sit quatuor modis, de adm. legat. P. l. fideicommissum, 27. de fideicom. C. ¶ Quod ¶ si alius quam testator & sine eius voluntate legatum in testamento vel sibi, vel alteri scripserit inutile est, & perinde ac si scriptum vel relicto non fuisset, *l. 1. & l. si de his que pro non script. hab.***

¶ Legatorum ¶ relinquendorum formula ex testamento solo aliquando pendebat, ut in alia voluntate relicta non deberentur: ut quondam ex lege Lycurgi in republ. Spartiatarum ex testamento tantum bona sua donare, vel relinquere licuit. Sed postea & sine testamento licuit: quia male hæc restrictio reipublice censebatur.

ferat, quod heret magna inaequalitas in ciuitate, aliis nimium opulentis, aliis nimium pauperibus, Aristot. 2. Polit. ca. 7. Sic et iure ciuili, & testamento licet, & ab intestato relinquere legata & fideicommissa, dummodo is qui relinquit, potuerit si uoluisset testamentum condere. l. filiusfamilias. 117. de legat. §. praeterea. de fideicom. hered. Item in Codicillis, l. 4. C. de codicill. quia Codicillos is demum facere potest, qui de iure potest facere testamentum, l. diuus Verus. 6. §. codicillos, & l. conficiuntur, §. codicilli, de iure codicill. Et ab intestato & nūtu relinqui legatum & fideicommissum potest, dummodo si uoluissent, loqui potuissent, l. in epistola, C. de fideicom.

31 Et si quamuis corrumpat testamentum patris, ex causa exheredationis, vel matris ex causa praeritionis: tamen conuenit inter Doctores, legata particularia & fideicommissa praestanda, in Athen. ex causa, de lib. praeter. C. praestantur & tunc legata & fideicommissa, in Codicillis facta, gl. in l. 1. §. iteras, de codicill. quam esse approbatam, tradit Curtius inuor in d. Aurb. ex causis, nu. 62. de lib. praeter. Jul. Clar. lib. 3. sentent. in uer. testamentum, q. 54. nu. 5. Non enim corrumpit testamentum ex eo, quod incapax testandi fuerit pater, sed ex eo quod institutio filii in eo omisa sit, vel exhereditatio. Simile exemplum in lib. de hered. institut. P. Et in eo qui dolose omisa causa testamenti, ut fraudet legatarios & fideicommissarios, ad intestati successione recurrit. Nam & hic defuncti testatoris uoluntatem circa legata & fideicommissa exsequi cogitur, l. 1. §. fina. C. l. 2. §. l. quia autem, cum similibus, §. quia omis. C. caus. testam. lib. 29. p. tit. 4. Patet et inde ex aduerso, quia uallus iure feudorum non potest de feudo testari, ut non possit illud legare pro anima, §. de uer. testam. q. 40. n. 5. sicuti diximus contrarium admitti in re aliena legata. Id tamen plures habet ratione naturae feudi distinctiones, uide & pra. Clarum in pra. q. num. 6. de quibus nos in feudis, & in Gallia feuda cum sint patrimonialia, habent aliam regulam, ut suo loco monuimus. Obseruandum

32 autem ex testamento protinus inualido, non deberi ex eo legata vel fideicommissa particularia relicta, nec actiones dari, ueluti si imperfectum sit, l. si quis cum testamentum, 2. §. ubi Bart. de testam. l. hac consulsissima §. ex imperfecto, C. eod. l. 1. C. de posth. hered. instit. nisi illud ex clausula Codicillari possit, tanquam Codicillorum iure sustineri, docet Guil. Bened. ad uer. si ab his liberis, 2. in si-

34 deicommissaria substitutione, nu. 117. §. 158. 159. Et seq. Item ex coacta legatione non potest fieri petitio, si testamentum & quod in eo dispositum est, ex coacta uoluntate testatoris fiat, idem ad

35 uer. condidit, nu. 7. Exempla et legatorum concipiendorum, & uariae formulae, ex iure ciuili de promissis, collectae sunt apud Spiegelum in suo Lexico, in uer. Legatum. Proinde ad illam recurre, ego non immorabor in iam elaboratis: & alia methodo dico breuius, ne in indiuiduis teramus tempus, legatum relinqui aut pure, aut sub conditione, aut in diem, aut ex die, aut sub modo, aut cum causa, aut per fideicommissum, aut uni, aut pluribus, disiunctim aut coniunctim. Legatum purum, dicitur idem quod praesens, quod conditionali opponitur, l. 1. de cond. & demonstr. P. Et quoddam tamen & purum & conditionale diuersis respectibus uidetur: ut legatum annuum, quod in singulos annos debetur, hoc est, omni anno, l. legatum, §. uini, de annu. legat. P. plura enim legata continere uidetur, & primi anni erit purum, sequentium conditionale. Videtur enim hanc inesse conditionem, si uiuat: quia incerto legatario non transit legatum ad heredes, l. 4. eo.

37 Condicio uel de praeterito, uel de praesenti est, & illa non suspendit legatum, neque alium actum cui adicitur secundum Modestinum, l. itaque, si uer. petat. P. l. cum in iustis, de iniustorupt. l. conditio, 100. de uer. obl. l. si iam facta, de cond. & demonstr. P. uel de futuro ea que proprie, & ea uel quandoque impleri potest, possibilibus, in l. 2. eo. uel nunquam, & haec impossibilibus, in l. 3. eo. §. si Possibilis dicitur, quae impleri potest, non impediante natura, rerumque successu uel legum prohibitione. Eaque triplex, potestatiua, casualis, mixta, l. vnic. §. si autem aliquid, de caduc. tollent. l. fina. de necess. hered. instit. Potestatiua, quae uel existat in hominis potestate situm est, l. ius quoque, §. puro, de hered. inst. P. Casualis dicitur, quae extra nostram operam, & aliunde quam ex nobis, impleri uel deficere potest, ut conditio, si uicerit. Victoria enim a Deo, non ab hominibus. Mixta ex utraque componitur, ut, si captiuum situm a Turcis sospitem redierit. Ibi enim diligentia & factus eius, in potestate est hominis, ut fiat uel omittatur: sed sospitem redu-

cere, aliunde quam ab homine per det. Potestatiuarum et conditionum rursus, alia in dando, alia in faciendo consistit. In faciendo est duplex, una quae ex arbitrio alterius ut impleatur pendet, cuius naturam si sciuerit testator, & cognouerit non nisi arbitrio alterius de mandari posse executioni, nisi impleatur, facit deficere dispositum: contra, si non perspexerit, l. final. C. de cond. inst. l. in testamento, de cond. inst. P. Alia dicitur promiscua, quae & uiuo testatore, uel eo mortuo impleri potest, in qua nihil impedit, quominus qui huic conditioni paruerit quocumque tempore, hereditatem datam uel legatum sub hac conditione relicto, consequatur, l. 2. de cond. & demonstr. P. l. si iam facta, 11. §. item sciendum, & l. conditio, eo. l. lege si quis, C. de cond. inst. Qui potestatiua conditione faciendi aliquid capere debet, si is facere paratus sit, sed per alium impediatur tertium, uidetur impleuisse conditionem, & heres est, uel legatum consequitur, l. multa, §. l. si Titus, 14. §. l. cum si ea datur, §. fin. de cond. & dem. P. l. qui potest, de reg. iur. l. Labeo, de contrab. am. P. ut contra, si non fiat, non debetur relicto, l. 3. de cond. inst. C. Quemadmodum quando casuetiam de finit esse res, uel persona in qua aliquid faciendum est, ante implementum uel factum, l. legatum, 4. eod. §. Conditiones et quae in non faciendo consistunt, affines sunt, pro quibus implendis, hoc est, ut consequatur hereditatem, legatum, uel fideicommissum sub hac conditione, si quid non fiat a nobis, relicto: oportet Mutianam cautionem praestari, l. Mutiana cautionis, l. is cui, 18. l. cum tale, 71. in prin. §. 1. l. Lania, 76. §. 1. §. 2. de cond. & dem. P. l. 3. §. si quis ita, de adim. leg. cum sim. §. Conditiones et in dando consistentes, implenda quoque sunt in forma specifica saltem ex parte eius, qui consequi uult relicto, ea conditione: etsi incapax sit rei datae is, cui datur, l. qui heredi, §. l. Mauius, de cond. & dem. l. qui ita, 13. de cond. inst. Et quamuis regulariter necesse sit de iure conditionem impleri, l. pen. quan. dies leg. ced. tamen cum id fieri non potest, sufficit de facto eam impleri, l. mulier, §. si quis, de cond. inst. P. Et proinde, inquit Paulus, l. 3. eod. si ita heres institutus sim, si decem de dero, & accipere nolui, cui dare institutus sum, pro impleta conditio habetur. Sed & aliquando huius conditionis in dando consistentis non habetur ratio, quando dare grauat heres uel legatarius supra quantitatem a lege permissam: ut si heres supra dodrantem legatis praematur, l. ad leg. Falcid. P. uel in legitima filius, l. quoniam in prioribus, de inoff. testam. §. Casualis et conditio, cuius implementum ex causis quae extra nos sunt, interdum omnimodo existura est, etiam si ignoretur certum tempus: & tunc ea non suspendit dispositionem uoluntatis, perinde est ac si pure relicto esset, l. si pupillus, §. si sub ditione, de nouat. P. Interdum habet incertitudinem, num existat uel non, & tunc euentus expectandus est: neque dilatio tollitur, nisi causa, in qua suspensa est dispositio, sublatam sit, l. si facta, de acq. uel omis. hered. P. In mixta uero conditione, quae ex facto legatarii & extranei, uel alterius pendet, conditio habetur pro impleta, si is cui iniuncta est, paratus sit implere, & tamen per factum extranei non impleuerit, l. si quis in testamento, 11. de cond. inst. P. contra, si per eum steterit, l. uxorem, §. heres, de leg. 3. §. Ceterum et obseruandum est, in implemento possibilium conditionum, interdum plures apponi uni relicto, uel copulatiue, uel disiunctiue. Et si copulatiue apponantur necesse est eas omnes impleri, ut locus sit petitioni: si disiunctiue, alteram quam libuerit, l. si heredes plures, 5. de cond. inst. §. si plures, & §. si autem disiunctiue, de hered. institut. apud Instimannum, l. si ita quis, & l. si quis, & l. si quis ita, de uerborum obligationib. l. cum pupillus, de condition. & dem. Nisi separatim plures testamento diuersis locis iofertae sint conditiones: quia tunc eas oportet omnes impleri, l. sub diuersis, & l. quod ir aduim, l. nam ad ea, l. per fidei, eod. P. Quod si pluribus imposita sit uua conditio, si diuina est: potest impleri pro portione eius quod quilibet: cum aliis praestare debet, l. si plures, C. de cond. inst. l. cum fundus, 55. de condit. & dem. si indiuidua, non sufficit ab uno impleri, nisi manifesta sit pro ea sententia uoluntas testatoris, l. talis, eo. l. si ita fuerit, de manu. testa. Sed & si diuina conditio uni imposita est, non poterit pro parte impleri, l. cum fundus, de cond. & dem. §. Atque illud singulare notandum, ius implendi conditionem non transire ad heredem illius, qui eam adimplere debebat, nec in heredem eius, in cuius persona impleri oportebat, l. a testatore, eo. l. un. §. si autem sub conditione, de cad. tol. C. Vt legatum intercidit, si persona ea deceaserit, cui legatum est sub eadem conditione, l. intercidit, 58. de con. & dem. P. Quod maxime in conditionibus consistentibus in facto sequendum est. Quae, ut ait Pau. in l. in factis, 59. eod. uarias ac habet, & quasi tripartiti recipiunt diuisionem, ut quid datur, ut quid fiat, ut quid constringat: uel retro, ne desit, ne fiat, ne constringat.

Ex his dandi faciendiq; conditiones in personas collocantur, aut ipso-
rum quibus quid relinquitur, aut aliorum. Tertia species in euentu
ponitur, de quarum differentia vide l. multum interest, 2. eo. ¶ Con-
46 ditiones ¶ impossibiles iure, vitiant institutionem filii & disposi-
tum, si eas senatus vel lex improbet, aut si contra bonos mores, si
de iusticia, l. filium qui in possessione, 15. de cond. inst. P. In aliis autem
quam filius, habentur ac si appositae non essent: hoc est, perinde
hereditas vel relicta capietur, ac si conditio hereditati vel lega-
to appositae non fuisset, l. 1. §. fin. de iis qua p. om. nom. relinq. C. l. 1. &
l. conditiones contra, 14. de cond. inst. l. turpia, de legat. 1. ¶ Quingue
modis limitat hanc regulam Guil. Bened. ad ver. relinquit, nu. 16. 17.
¶ Vnde de impossibilitate eum ibi nu. 11. 12. 13. 14. 15. Idiplum dicen-
47 dum in impossibilibus iplo facto conditionibus, in l. 3. de cond. &
de mon. P. d. l. 1. l. mulier, l. si quis institutus, de cond. inst. §. impossi-
bilis, de her. inst. apud Justin. ¶ Item ¶ de conditione non facien-
di, si ea sit extra honestatem vel utilitatem reipublicae, quae etiam
remititur: vt si legatur mulieri, si non nuperit. Ex qua nuptiae
perpetuum inhibita videntur virgini, & si vidua, perpetua viduitas
imposita: nam tunc sublata vt reprobata conditione, legatum
debetur, l. Titio centum, 70. §. Titio centum, in 1. leg. cum tale, 71. §.
Mentis, de cond. & demon. l. 2. C. de indic. vid. coll. Quod hodie cor-
rectam est in vidua, e. Auth. cui relicta, eo. Et olim quos conditio
liberorum causa, quando impuberes essent, legatum matribus
ea conditione relinquere, ne nuberent: nec dabatur legatum, si
nuberent, l. si ad hoc, 61. §. fin. de con. & demonst. Probata tamen est
contraria conditio, si Titio nubat, vt non nisi nubat, legatum pe-
tere possit: quia per hanc conditionem innuitur ad matrimonium.
48 l. cum ita legatum, 62. & d. §. Titio centum, 2. not. in. ¶ In ¶ diem
relinquitur legatum, vel certum, transmissibile est ad heredes le-
gatarum, quia certum est deberi, contra si in diem incertum, hoc tra-
ctat: l. 1. §. 1. & 2. de con. & demonst. ¶ Nota tamen distinctio, l. cum
qui rogatus, 15. de annu. leg. P. In diem certum erit legatum in ex-
emplo, lego vsq; ad pubertatem, l. meli, 14. de alim. legat. P. Obserua-
tamen quae traduntur & distinguuntur per gl. & interp. in l. obli-
gationum fere, 43. de actio. P. exemplum etiam vide in Lambigul-
tam, 12. de usufr. & habit. C. lib. 3. tit. 33. De utroque & in diem
certum, & incertum facto legato vltus fructus. ¶ Ex ¶ die relinquitur
49 legatum, vt a Paschate lego vsq; ad Pentecosten. Ad legatum ad
diem referri possunt ea, quae differunt rationem legati ad certam
diem vel incertam: vt, lego decem cum ad legitimum statum peru-
neris. Ibi enim non conditio est, sed dilatio petitionis. Et ideo die
legati cedente, in otio legatario transmittitur legatum ad heredes,
l. ex his verbis, 5. & l. 3. C. quan. dies legat. vel fid. ced. lib. 6. C. tit.
52. l. si post diem, 5. eo. lib. 36. P. tit. 2. Ex die videntur deberi & lega-
ta, quae in annos singulos relinquantur, quorum petitio singulis
annis credit ab initio, non autem a tempore primi anni, l. cum in
annos, 10. l. nec refert, n. l. nosc. meli, 11. quan. dies legat. vel fid. ced. P.
Et tamen annus inceptus habebitur pro completo, quod pertinet
ad ius transmissionis legati eius anni, quo legatarius defecit,
l. a vobis, §. de annu. & men. leg. lib. 33. P. tit. 1. Sicuti Ulpianus tradit
duo perpulcra & notabilia, quotidianaque exempla, his verbis, l.
2. eo. In annos singulos heres damnatus sinere se fundendo ¶ nisi ¶ si
nitio anni quo colere deberem moram fecerit, licet postea patiatur, quia
cultura sum. exclusus, tamen totius anni nomine mihi tenebitur.
Quemadmodum, si diurnas operas Strychi dare damnatus non a ma-
ne, sed a sexta diei hora det, totius diei nomine tenebitur. ¶ Quae verba
50 ¶ postrema, de die lucis intelligenda sunt, qui constat 11. horis,
vt Dominus dixit ad discipulos, nonne 12. sunt. hora diei? D. Iohan.
Euang. 11. c. media pars diei artificialis, qui constat 24. horis, dua-
bus dimidiatis noctibus, & luce media: incipiendo in hoc artifi-
ciali die, ab hora prima nocturna, l. more Romano, 8. de filius, lib. 2.
P. tit. 12. cum lucis dies incipiat naturalis ab ortu solis apparente,
seu ab aurora, quae in æquinoctio est hora vt plerumq; sexta, dem-
tis singularibus regionum distinctionibus ab hoc circulo æquali
distantibus. Et prout de lege 2. §. 1. de verbor. signi. P. Sic Paulus
intelligendus, Cuiusq; diei, inquit, maior pars est horarum septem
primarum diei, non supremarum. id est, maior pars lucis diei est a
sexta hora matutina vsque ad primam pomeridianam, l. 1. C. de his
qua sub mo. leg. vel fid. relinq. lib. 6. C. tit. 45. l. in iure ciuili, 122. de reg.
iur. P. ca. si post. §. si qua, quan. dies leg. ced. P. l. 1. C. de int. res. sub cond.
facti. & ita septem horarum: non computatis supremis, quae ante
horam sextam sunt matutinae. videlicet a computatione facien-
da huius diei, omissis horis quae a 12. noctis progrediuntur ad sex-
tam matutinam, & ita supremae sunt, id est, anteriores. Duodecim
autem horis lucis in duas partes diuisis, ponendo sextam matuti-

nam, pro prima, & sextam vespertinam pro duodecima, erit 7.
hora, quae est prima pomeridiana, maior diei pars lapsa. Sed hec
obiter, alibi de tempore latius dictum est a nobis in 8. Syntaxe in
artis mirabilis, & li. praelu. opt. Iuris. lib. 4. ca. 2.
¶ Sub ¶ modo relinquantur quoque legata, estque modus instar
conditionis, sed non tam adstringit quantum conditio, & effectum
fortitur sine implemento modi sepe legatum, si per grauatū non
stet, quo minus modum impleat, d. l. 1. de his qua sub mod. & cum
sim. Exemplum est, si legata Sempronio ceterum sunt, vt Titius
nubat, l. quodcumq; §. non solum, de verbor. obl. P. l. qui promissit, de cond.
indeb. gl. 2. in d. l. 1. de his qua sub mod. C. gl. 2. in l. 1. de con. & demonst.
gl. rub. in iur. de fal. cau. adsec. lega. C. & c. Distingues facile modos a
conditionibus, per voculas, si, & cum, quae vt plurimum conditio-
nem inducunt, in proximis citatis locis & l. demonstratio falsa, 17. §.
fin. de cond. & demon. & voculam vt, quae facit modum. Quemad-
modum facit causam dicitio, quia, d. l. 1. de his qua sub mo. & ibi In-
terp. Sed maxime exitus & effectus distinguit, l. libero, §. Titius, de
annu. leg. l. cum in testamento, de fideicom. liberi. l. si tibi, de leg. 3. Mo-
dus in summa est, quando certum quiddam requiritur faciendum
ab eo, cui per legatum vel fideicommissum relinquitur. Et ita a
conditione distat, quia sub modo legatum tamen peti potest, data
cautione de faciendo quod postulat: cum tamen dies conditio-
nalis non cedat legato, nisi conditio existente. ¶ Causa adici-
tur legatis vel fideicommissis interdum vera, aliquando falsa. De
vera, dubium non est, quin sub ea factum legatum valeat, veluti
in remunerationem. Sed de falsa distinguitur, num illa sit impul-
sua, quam Graeci vocant ἀνεπιτηδύνη, vel finalis impulsua, quae
animum testatoris commouet ad legandum, non vitiat legatum
vel fideicommissum, siue antecedit, siue sequatur: veluti si quis
dixerit, Titio, quia me abente negotia mea curauit, Strychum do lego:
vel ita Titio, quia patrocinio eius capitali crimine liberatus sum, Stry-
chum do lego. Licet enim neque negotia testatoris vnquam gelle-
rit Titius, neque patrocinio eius liberatus sit, legatum tamen va-
let, §. longe magis, de leg. l. demonstratio falsa, 57. §. l. cum tale, fal-
sum, de cond. & demonst. l. 2. C. de fal. cau. adi. lega. nisi prebari possit
testatorem aliud voluisse, vel per errorem id protulisse, l. i. cod.
¶ Et ita ¶ æquiparantur falsa causa, & falsa demonstratio, quae et-
iam non vitiat legatum vel fideicommissum, si de corpore cõstet
& voluntate defuncti, §. huc proxima est, de lega. d. l. demonstratio
falsa, 17. §. l. 1. & l. falsa, 33. de cond. & demonst. Sufficit enim habere
finem, ad quem verba diriguntur, c. intelligentia, de ver. b. sign. apud
Gregor. l. si uno anno, loca. P. Et demonstratio est, sermo delinquens
voluntatem loquentis, quam si cõsequatur, erratum non vitiat
dispositum, non minus quam si dum constat de corpore, erratum
sit in nomine vel cognomine rei legate, l. si fortidianum, 7. C. de
lega. §. si quis in nomine, eo. tit. apud Justin. l. si in nomine, C. de testam.
Quamquam in errore nominis appellatiua contrarium statuatur,
l. 4. de legat. 1. Sic demonstratio plerumque vicem nominis habet,
siue demonstratio fiat vel per officium, vel artificium, vel per ne-
cessitudinem, vel affinitatem, l. neminatim, 34. de cond. & demonst.
P. Vnde inter conditionem & demonstrationem hec interest,
quod demonstratio plerumq; rem factam ostendit, conditio fu-
turam, d. l. neminatim. Quare recte inspicenda in hac quaestione
sunt verba testatoris, & ita de explicanda, secundum typum de-
monstratum, ex quo incerti demonstratio accipit effectum: veluti
si testator leget, Quodcumq; dotis nomine peruenisset, perueni-
rum ve esset, qui petit, numerata pecunia probationem exhibere
debet, l. 3. de fal. cau. C. Et Diocletianus & Maximianus in quoti-
diano themate rescripserunt, l. fin. eo. Refert maxime an dotem tibi
reddi maritus, an qua instrumento dotale conscripta sunt, legatari, seu
precaris querbis statuit: quippe cum superiore quidem casu, danti pro-
banti repeti tantum, post errore vero (nihil nocente falsa demonstra-
tione) quod significatum est instrumento postulari possit.
¶ Ceterum, ¶ causa falsa finalis adiecta legato, quae in modum
54 conditionis inseritur, vitiat legatum vel fideicommissum, §. longe
magis, de legat. d. l. cum tale, §. falsam causam, & dist. l. demonstratio
falsa, §. quod autem, de condition. & demonstration. veluti hoc mo-
do, Titio, si negotia mea curauerit fundum do lego. Quia nisi con-
ditio hac impleatur, legatum deficit, l. 2. de his qua sub mod. Cod. l.
qui heredi, 4. §. si sine de condition. & demonstrationib. P. cum simili-
bus. Et cessante causa finali, cessat effectus, ea. cum cessante, de ap-
pellationibus, l. generaliter, 40. C. de episcopis & cler. l. 2. §. sine, de do-
nation. P.
¶ Inter ¶ formulas legandi appositū quoque videtur fideicommissum ¶
particulare, qñ testator dicebat, grano vel rogo herede meū, vel fidei-

ius committit dare Titio centum, vel domum, aut fundum has form. penit Guil. Bened. ad ca. Raynutius, ad ver. si absq. liberis, 2. in fideic. subst. num. 143. Quae formula videtur similis speciei legati, quae olim fiebat per damnationem, de qua antea dictum. Proinde cum omnes species antiquae legandi reductae fuerint ad vnam substantiam, sed olim de leg. & sublati sit verborum solemnitas, ista formula & substantia eius, quae fideicommissum habebat ab herede singularium rerum relictarum, aequata est legatis per omnia a Iustitiano, sed non vsque eo. l. 2. C. com. de leg. Iussu cuius Pandectarum volumina composita sunt, cum auctoritate addendi, minuendi, & corrigendi Iurisprudantium responsa, l. 1. § 2. de vet. iure enucle. Quo factum est, vt confarinatores Pandectarum in l. 1. de legat. 1. absolute dixerint ex mente Iustitiani & Constitutionum eius, per omnia ex aequata esse legata fideicommissis, scilicet istis particularibus, quae antiquitus fiebant per damnationem. Ita perinde hodie est dicere, lego vel fideicommitto. Et res quae legari possunt, possunt ita fideicommitteri, & ab his qui legare possunt: & quibus legari, & fideicommissum hoc relinqui. Eademque lata interpretatio voluntatis, quae fit in fideicommissis, & facienda est in legatis sine differentia, sed non vsque. Sic sublata differentia, & aequata, l. in testamentis, de reg. iur. P. cum l. numeris, de leg. 3. contra Alciat. in l. 1. § si quis ita de verb. obliga. Et legata quae olim infirma & inutilia dicebantur, ad similitudinem fideicommissorum robur acceperunt, post mortem, & praeerea, de leg. Ita hodie, sicuti a legatario fideicommissi poterat, legari quoque ab eodem, vt ab herede licet, §. i. in si. iuncta gl. de sing. reb. per fideic. rel. l. 1. §. si. §. com. de leg. C. Ceterum, ¶ communio & exaequatio legatorum & fideicommissorum, est fideicommissorum singularium, non vniuersalium, a quibus legata discedunt in pluribus, i. heres cogi potest a fideicommissario vniuersali adire hereditatem & restituere, si quia poterat, §. l. cogi, ad Trebell. P. cum simi. non autem a legatario vel fideicommissario particulari, allegat. Barto. l. si quis omnia, si quis omni, cau. test. a. §. facit l. nam quod, §. si ad Trebel. 2. In legato vel fideicommissio particulari, dominium recta via a testatore in legatarium transit, l. a Titio, de furt. P. longe l. fin. C. de leg. ut tollas. l. Imperator, de leg. 2. In fideicommissio vniuersali, minime: quia requiritur aditio & restitutio, l. restituta, ad Trebell. 3. Valet si fideicommissum vniuersale, licet hereditas non sit soluendo, l. si heres, ab eod. P. non etiam legatum vel fideicommissum particulare, l. si vniuersale, C. de legat. l. 1. §. si quis qui quadringenta, ad Trebellian. 4. De fideicommissio vniuersali detrahitur Trebellianica, de particulari vel legato minime, vt paulo ante in Trebellianica docuimus. §. 1. Quod ¶ l. cum aius, de cond. & demonst. P. & similes, l. generaliter, §. cum autem, de insti. sub cond. fac. C. l. cum acutissimi, C. de fideicom. quae dicitur grauatum de fideicommissio restituendo, non restituere si liberos suscepit, locum tantum habent in vniuersali non in particulari, Soc. in d. l. cum aius, de cond. & dem. 17. col. nisi substitutio facta fuisset filii in re particulari tantum, & in ea fuisset grauatum, quo casu eius foboles excluderet substitutum, d. l. generaliter, §. fin. non aliter, Guil. Bened. ad ca. Raynutius, ad ver. si absque liberis, in l. num. 15. 6. In Trebellianicam fructus non imputantur propter verborum inuersum ordinem non expedit, vt ante Iustitiano annotauit Papinianus, l. cum pater, 44 §. fidei 59 ius, de leg. 2. ¶ Est ¶ & formula alia legandi pluribus vnam re, vel coniuictim, vel diuisim seu diuisum ¶ si eadem res, de legat. In qua quaestione tractatur de coniunctione triplici, re, verbis, & vtroque modo facta, & de iure accrescendi, de quo suo loco, Deo fauente, postea dicemus.

60 ¶ Cum ¶ autem plures res vni cum optione vel electione legantur, & aliae formulae obseruandae, de quibus, & cuius sit electio,

legatarii heredis, vide §. si generaliter, §. optionis, de leg. l. Lucio, de legat. 2. l. plane, 34. §. penul. de legat. 1. Et toto tit. de optio. & elec. leg. lib. 33. P. tit. 5.

Quibus legari possit, & de effectu, actionibus, & rationibus legatorum. Cap. 33.

- 1 Legatarius debet capax esse factiois passus testamenti, tempore mortis testatoris.
- 2 Heredis capacitas tribus temporibus consideranda.
- 3 Legari quibus omnino non licet, & quibus non nisi ad certam summam, & seq.
- 5 Posthumis non licuit testamento relinquere, hodie contra.
- 6 Mulier quae, & quando ex legatis capere non potuit.
- 7 Incerta persona an legatum fieri possit.
- 8 Legari heredi non potest, nec legatarius & heres quis dici simul potest.
- 9 Legatum alicuius rei, num sit mensiendum a tempore testamenti, an a tempore mortis testatoris: vt adiuncta postea legata rei censeantur legata.
- 10 Legatorum effectus vt peti possint, & quando: & quando transmittuntur, & II.
- 12 Legata non petuntur regulariter nisi aditu hereditate.
- 13 Legata ab herede peti & praestari debent, non propria auctoritate capi.
- 14 Legatariis qua actiones pro petitione legatorum competant, & nu. 16.
- 15 Legatariis quando satisfacere teneatur heres, & quando non.
- 17 Heres non satisfaciens voluntati testatoris, quando priuabatur hereditate.
- 18 Pene nomine legatis adiecta.
- 19 Legata pluribus ex causis deficient, nec debentur, & seq.
- 21 Translatio legati quot modis fiat.
- 22 Testator quare mutare possit libere suam dispositionem.
- 23 Voluntas testatoris indaganda, & sequenda.
- 24 Legatum ad vnum usum, an in alium transferri a republ. etiam possit.
- 25 Opera antiqua sarcienda prius, quam noua incipienda.
- 26 Legatum quando peti nequit ex causa persona testatoris, ex persona heredis, & ex persona legatarii, & nu. 27. & 28.
- 29 Indignus quando legato efficiatur legatarius etiam post mortem testatoris.
- 30 Repudiatio legati antequam debeatur, non officit, quin cum debeatur peti possit.
- 31 Legatorum praestandorum rationes.

¶ Illis ¶ solis legari potest, quibus est testamenti factio passus, §. 1 legari de legat. Vipia in tit. 24. tit. id est, qui saltem ex testamento relicta capere possit, vel sibi vel iis quibus subiciuntur, querendo, l. filiusfamilias, 16. de testa. P. §. testamenti factio, de hered. qual. & differ. Quae capacitas exigitur in puro legato, tempore mortis testatoris, quo tempore si legatarius incapax sit, quamuis postea capax fiat, excluditur a legato, per regulam seu legem Catoonianam, Pau. in l. 2. de reg. Cato. lib. 34. P. tit. 7. In conditionali enim tempus inspicimus, quo impletur conditio, si capacitas adfit, Pap. in l. 3. §. Vip. l. 4. eod. ¶ Qua ¶ in re legatarius vel fideicommissarius particularis differit ab herede extraneo, in cuius capacitate exigimus, vt capax sit tribus temporibus, testamenti, mortis testatoris, & aditionis, l. si alienum seruum, 49. §. in extraneis, de her. qual. & diff. ¶ Quibusdam ¶ omnino legari prohibentur, aliis tantum ad certam vsque quantitatem permissum. Proscriptis legari non poterat, vetante lege Cornelia, quae proscriptum iurare prohibet, vt notat Cicero 3. in Verrem, §. 2. de Finib. Martianus tamen tantum seruos pene eximit a iure capiendi, si in metallum damnati fuerint, liquidam sunt, seruis pene, 17. de pen. P. cum simi. ibi a gl. not. nisi si quid alimentorum causa legetur, l. si in metallum, de his qua pro non scrip. hab. P. l. legatum de cap. diminus. l. in metallum, de sur. fisco. Quemadmodum responsum est ex aequitate canonica de adulterinis & incestuosis filiis & spuris, quibus alimentorum & elemosynae tantum gratia legari permissum, ca. cum haberet, de eo qui dux. in matrim. quam prius pollue. per adulter. cum aliunde a iure ciuili ab omni facultate percipiendi quicquam a parentibus excludantur, §. vt. quibus modis natur. offic. sui, in Nouell. Authent. ex complexu, de incest. nupt. C. Non legatur etiam de portatis, l. 1. de hered. insti. colleg. is illicitis, & nisi probatis, l. collegium, 8. eodem l. quod cuiusque vniuers. nomin. P. l. cum senatus, de rebus dubiis, P.